

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

to us at the heart of the psychoanalytic experience. Might psychoanalysis be one of the feminine's possible or even ultimate sublimations? Is psychoanalyse de ultieme sublimatie van het vrouwelijke?

Het is ondoenbaar om uit de honderden bijdragen één rode draad te tonen. Elke deelnemer zou een compleet verschillend verslag kunnen schrijven. Wat is mij verder nog opgevallen? De inzichten van Jean Laplanche krijgen veel aandacht. Dit is het vijfde IPA-congres dat ik heb bijgewoond. Mijn tweede IPA-congres was in Nice en ik herinner mij dat Green toen alle aandacht wegkaapte in een immens auditorium, terwijl Laplanche het nederig met een klein zaaltje moest stellen. Postuum krijgt hij de aandacht die hij verdient.

Ik was erg onder de indruk van het Psychoanalyst Emigration and Relocation Committee, dat in de intieme parochiezaal van Westminster Abbey vergaderde. Vaak emigreren psychoanalytici nadat ze verliefd zijn geworden en hun nieuwe partner volgen. Liefde is één drijvende kracht, de andere motivatie is veel lastiger, zoals de verandering van de politieke omstandigheden in het land van herkomst. Nu is dit in Venezuela het geval. Ook al heeft een analyticus in het thuisland een status bereikt, dit is geen garantie dat zij of hij in het nieuwe land dezelfde status ook verwerft. Er wordt immers verwacht dat men een andere analytische taal leert spreken en zich een ander denken eigen maakt, wat innerlijke conflicten oproept. Het duurt jaren voordat men een analytische praktijk heeft uitgebouwd. In de meeste gevallen wordt gevraagd een deel van de opleiding opnieuw te doen, wat wel nuttig is voor de integratie. Nieuw-Zeeland en Noorwegen zijn op dit ogenblik de meest gastvrije landen voor psychoanalytici. Vooral Nieuw-Zeeland wil een eigen vereniging oprichten en doet een oproep aan psychoanalytici om te immigreren.

De bijdrage van Mary Hepworth (Mary Target presenteert zich nu met haar meisjes-

naam) over psychoanalyse en onderzoek zal me bijblijven. Ze stelt de vraag waarom psychoanalyse en onderzoek zo ver van elkaar verwijderd zijn geraakt. Psychoanalyse en wetenschappelijk onderzoek hebben immers gemeenschappelijke doelstellingen en stellen ons voor fundamentele ethische kwesties. Gaat het om het bevredigen van de nieuwsgierigheid van de onderzoeker (zoals een kleuter plezier ervaart in de machinerie van zijn speeltje en het daarom stuk maakt) of staat het belang van de patiënt centraal, die niet wil geschaad worden? In de psychoanalytische wereld is er een grote weerstand tegen onderzoek. De idealisatie van de psychoanalyse als klinische methode is destructief voor de psychoanalyse als wetenschappelijke discipline.

Ik zal mij ook de analytische interpretatie van het werk van de Amerikaanse fotografe Cindy Sherman blijven herinneren. Haar werk werd deze zomer tentoongesteld in de National Portrait Gallery te London. Een expositie die ik ondanks de hitte wel heb bezocht, overigens zeer de moeite.

Het volgende IPA-congres vindt plaats in Vancouver in 2021.

Studiedag Dynamische tropenjaren

Verslag van

Studiedag 'Dynamische tropenjaren'

[Amsterdam, 24 mei 2019]

HETTY ROHOLL

Ik heb me voor deze dag ingeschreven omdat ik veel stellen met jonge kinderen in relatietherapie heb bij wie het samen runnen van een gezin moeizaam verloopt. Het is voor hen eerder zwaar dan leuk en dat is zo jammer. Ik was ook gemotiveerd omdat

mijn beide kinderen zelf jonge kinderen hebben en ik daardoor deze levensfase weer van dichtbij meemaak, soms met alle gedoe van dien.

De voorzitter van de dag, Frans Schalkwijk, opent met voorbeelden uit de praktijk, waarvoor we allemaal aangesloten zijn. Het programma werd gelardeerd met toepasselijke filmfragmenten, gepresenteerd door Harold van Megen. Bijna iedere ouder begint met dromen over hoe het zal zijn als de baby er is. Maar dat het ook flink mis kan gaan, vertelde consultatieverpleegkundige Paulien Blom. Ze interviewde ouders van gezinnen waar sprake is van kindermishandeling, in de verwachting dat uit hun verhalen veel te leren zou zijn bij de aanpak van kindermishandeling. Aan de hand van voorbeelden is goed te volgen hoe het zo uit de hand heeft kunnen lopen: de eigen geschiedenis, een slechte partnerrelatie, onvoldoende mentale bagage, moeilijke sociale omstandigheden, enzovoort. Oproep van de ouders aan de hulpverleners: wees mild en moedig! Durf vertrouwen te geven en verschuil je niet achter protocollen!

Psychoanalytica Cileke Exler kreeg vier kinderen tijdens haar psychotherapieopleidingen. Puur uit enthousiasme vertelde ze een patiënte van haar heel vroeg van haar eerste zwangerschap. Ze had daarbij weinig denkruimte om stil te staan bij wat die mededeling betekende voor deze adolescente met eetproblemen. Zoveel jaar later — er lopen inmiddels vier tieners in haar huis rond — merkt ze dat er in haar binnenwereld veel meer ruimte is om de patiënt te ontvangen en innerlijk vast te houden. Een therapeut die mentaal belast is door zwangerschap, ziekte of overlijden en die denkt het eigen mentale proces wel te beheersen, doet er toch goed aan te gaan praten met een collega om bij deze ingrijpende periode stil te staan. Heel prettig dat Cileke zich zo kwetsbaar opstelt en daarmee uitnodigt kritisch naar eigen processen te blijven kijken.

Ann Verhaert, psychotherapeut en IMH-specialist, vertelde over de moeder-kindzorg in een algemeen ziekenhuis. Omdat baby's hun psychisch onbehagen via lichamelijke weg uiten met problemen als slaap- en eetstoornissen, veelvuldig huilen en maag- en darmklachten, is het ziekenhuis een goede plek om hulp te bieden aan jonge ouders en hun baby's. Aan de hand van een vignette over een baby die was opgenomen vanwege ontroostbaar huilen, vertelt ze hoe de onzekerheid bij de moeder, de angst of ze de baby wel in leven kan houden en of ze wel van hem kan houden, allereerst aandacht krijgt. Ook wordt de moeder geholpen de aandacht voor de noden van het kind te ontwikkelen en hier sensitief en gepast op te reageren. Een moeder die de capaciteit heeft om haar baby te zien met zijn eigen gevoelens, wensen en intenties en over al die dingen gaat nadenken, geeft haar kind toestemming om een eigen interne wereld te ontdekken.

Karin Wagenaar, die onder andere relatie-therapeut is, bespreekt de overgang van een dyadische naar een triadische partnerrelatie. Ze vertelt vanuit de visie van *emotionally focused therapy* (EFT) over de partnerrelatie als hechtingsrelatie. Het gaat om dezelfde processen als in de ouder-kindrelatie, maar dan wederkerig en seksueel. We reguleren onze emoties in een partnerrelatie voor een belangrijk deel met elkaar. En dan komt de baby, de derde. Alles verandert van plek: je emoties, je lichaam, je intimiteit, je tijd, je ruimte, je rol in het leven, het beeld van jezelf, je identiteit, je plaats in de generaties. Partnerschap wordt ouderschap. Er is sprake van disbalans in de partnerrelatie en oude pijnplekken kunnen worden gereactiveerd. De kans is aanwezig dat er een terugval plaats vindt in oude copingmechanismen. Hier weer een nieuwe balans in vinden is, met name voor ouders die onveilig gehecht zijn, een opgave.

Marc Hamburger (psychoanalyticus) spreekt over de ontwikkeling van het kind van sym-

biose naar verbinding. Pas als er tussen-ruimte is, kun je elkaar ontmoeten. Ruimte waarin je de ander vrij kunt laten zonder je meteen in je bestaan bedreigd te hoeven voelen. Ook bij hem gaat het over de ontwikkeling van een dyadische naar een triadische relatie. Het is voor het kind een deceptie te ontdekken dat hij niet de enige is voor moeder, maar dat moeder ook nog een relatie heeft met een ander, waar hij buiten staat. Hoe ouders deze ontwikkeling zelf hebben doorgemaakt is medebepalend voor hoe ze later in staat zijn om de exclusieve aandacht van het kind voor de andere ouder te kunnen verdragen. Marc heeft over dit onderwerp geschreven in het boek

Drieboekverhoudingen.

Edwin Bouman (psychoanalyticus) geeft een historisch overzicht van de ontwikkeling van het vaderconcept in de psychoanalytische theorie. De opzet van de psychoanalyse is in het begin een vaderlijke. Later is de vader lange tijd uit beeld geweest. Vaderschap is ook cultureel bepaald. Een filmpje van 'Lattepappa's' uit Zweden, waar vaders vaak een jaar ouderschapsverlof hebben, maakt dat duidelijk. Grappig om te zien hoe deze vaders bijna van hun stoel vallen als ze horen dat vaders in Nederland maar twee dagen ouderschapsverlof krijgen. Edwin benadrukt dat de vader van oudsher staat voor begrenzen, maar dat de vader ook een hechtingsfiguur is en dat de aanwezigheid van de vader van essentieel belang is voor de gezonde psychische, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Dagvoorzitter Frans Schalkwijk concludeert dat de eerste jaren van een gezin met jonge kinderen voor de ouders tropenjaren kunnen zijn, waarin oude patronen worden geactiveerd. Ik vond het een studiedag met veel zinvolle informatie, vanuit psychodynamisch perspectief gezien. Toch ging ik enigszins teleurgesteld naar huis. Ook omdat ik toch onvoldoende uitgedaagd werd om door te denken over bepaalde onderwerpen. Ik hecht eraan om ontwikkelingen en

fenomenen in hun maatschappelijke en intergenerationele context te zien, en dat ontbrak er naar mijn mening nog aan op deze dag. Maar als ik de folder nog een kritisch doorneem, is me dat ook niet beloofd.

Liefde is een denken

Verslag van

Symposium en afscheidsviering van Lut De Rijdt

[Kortenberg, 27 juni 2019]

CLAUDINE VANDERBORGH

Ter gelegenheid van het pensioen van kinder- en jeugdpsychiater en psychoanalytica dr. Lut De Rijdt organiseerde jongerenafdeling De Kade (UPC KU Leuven, campus Kortenberg) de studiedag en afscheidsviering *Liefde is een denken*. De titel is geïnspireerd door Bion, die naast Klein een van de inspiratiebronnen is van Lut, door inleider Dirk De Wachter 'de meest stijlvolle vrouw in de Vlaamse psychiatrie' genoemd. Lut verdiende haar sporen in het klinische werk met adolescenten, vanuit een psychoanalytisch kader, en heeft talloze psychiaters, psychologen en psychotherapeuten opgeleid.

Als psycholoog-teammedewerker gedurende 20 jaar is Rudy Vandenborre de juiste persoon om de spits af te bijten. In een aantal krachtlijnen vat hij mooi samen wat Luts heel eigen, klinische insteek zo typeert: gulheid, generositeit en vrolijk aan wetenschap doen. Een vrouw met lef, bereid om risico's te nemen, om creatief en met open vizier aan de slag te gaan, en verantwoordelijkheid te nemen voor een open afdeling voor jongeren met een zeer ernstige pathologie. Een opname als separatie-operator: flexibel en met tact de separatie bewerken. Weerwerk bieden aan de annihilatie, onledigheid, de